

**“ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС, КАСБ-ХУНАР ТАЪЛИМ
ТИЗИМИДА ҚАЙТА ТАЙЁРЛАШ ВА МАЛАКА
ОШИРИШНИНГ МОДЕРНИЗАЦИЯЛАШГАН
ДИДАКТИК МУҲИТИ”**

мавзуидаги Республика илмий-назарий
анжуманининг материаллари тўплами

Бухоро - 2017

ЎЗБЕКИСТОН RESPУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ
БУХОРО ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

БУХОРО ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ ХУЗУРИДАГИ ПЕДАГОГ
КАДРЛАРНИ КАЙТА ТАЙЁРЛАШ ВА УЛАРНИНГ МАЛАКАСИНИ
ОШИРИШ МИНТАҚАВИЙ МАРКАЗИ ВА
ПЕДАГОГИКА КАФЕДРАСИ

**“ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС, КАСБ-ХУНАР ТАЪЛИМИ
ТИЗИМИДА КАЙТА ТАЙЁРЛАШ ВА МАЛАКА
ОШИРИШНИНГ МОДЕРНИЗАЦИЯЛАШГАН
ДИДАКТИК МУҲИТИ”**

педагогика фанлари доктори, профессорлар К.З.Зарипов
Хамда О.Р.Розиковларнинг хотирасига бағишланган
Resпублика илмий-назарий конференцияси материаллари
тўплами
2017 йил 14-15 апрел

II

Бухоро

Олий ва ўрта махус, касб-хунар таълим тизимида қайта тайёрлаш ва малага оширишнинг модернизациялашган дидактик муҳити / Бухоро давлат университети. - “Дуруна” нашриёти. 2017.-340 б.

Масъул муҳаррирлар:
п.ф.д., профессор Б.Р.Амиров
п.ф.д., профессор У.Ш.Бегимкулов
п.ф.д., профессор Ш.Э.Курбонов
п.ф.д., профессор Ш.Ш.Олимов

Илмий-назарий анжуман Бухоро давлат университетига филолият олиб борган педагогика фанлари доктори, профессорлар К.З.Зарипов ҳамда О.Р.Розиковларнинг хотирасига бағишланди.

Илмий-назарий анжуман Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махус таълим вазирлигининг 2017 йил 17 февралдаги 86-сон “Вазирлик тизимидаги олий таълим ва илмий таълим муассасаларида 2017 йилда ўқазилган илмий ва илмий-техникавий анжуманлар режасини тасдиқлаш тўғрисида”ги буйруғига асосан ташки этилди.

Илмий-назарий анжуман материаллари тўпламига Ўзбекистон Республикаси олий таълим муассасалари, педагог кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ ва минтақавий марказлари профессор-ўқитувчилари, академик лицей ва касб-хунар коллежларида филолият кўрсаткичига профессор-ўқитувчилар, илмий таълимчилар, магистрлар ҳамда талабаларнинг мавзузлари материаллари киритилган.

Тўплам мазмунида педагог кадрларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш тизимини модернизациялашнинг дидактик асослари, чет тиллар ва инновацион ахборот коммуникацион технологиялардан фойдаланиш, тингловчиларни акмеологик ёндашув асосида таълим жараёнини дойиқлашга ўрнатилган дидактик хусусиятлари ҳамда ўзлуқсиз таълим тизимида ўқув-тарбия ишларини самарали ташки этиш механизмларида доир материаллар ўз аксини топган.

Ушбу анжуман материалларидан ОТМ профессор-ўқитувчилари, педагог кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш марказлари профессор-ўқитувчилари, тингловчилари, илмий таълимчилар, магистр ва талабалар, шунингдек, академик лицей ва касб-хунар коллежлари ўқитувчилари ҳамда умумтаълим мактаблари ўқитувчилари фойдаланишлари мумкин.

Тўпламда чоп этилган мақоладарнинг тўси, илмий салоҳияти ва ундаги маълумотларнинг ҳақсонийлигини таъминлаш мақсади билан муаллифлар жавобгар.

© Бухоро давлат университети
© “Дуруна” нашриёти, 2017

узебчидан вақтинчалик кечриш билан тавсифланган хил-аъво. Масалан, алкоғол, доғ-датмон уюрдашда, секинли иши билан шилғ'уллашиш, саяҳат қилиш, о'зининг орзу-истакларини амалга ошириш.

Stress holati - ko'pchilik insonlar uchun oddiy hodisadir. Hayot davomida har bir inson uchun odatiy korinag-strategiyalar shakllanadi. Har bir inson xilq-atvori turli strategiyalarni qamrab olgan bo'lsa ham, zamonaviy talimotlariga qaraganda, "so'g'lon" insonlar odatda ko'proq korinag xilq-atvotning adardiy shakllarini qo'llab, konstruktivlashmagan shakllarini kamroq qo'llaydilar. Muammoli xilq-atvotga ega shaxslar esa, masalan past natijali strategiyalarga bog'liqdir, bular muammolar va qiyinchiliklardan qochish, rad eish va izolatsiya.

Oilaviy tarbiya muqavvi nazariidan oilaviy jaraotning har bir ishtirokchisi ma'lum rol ijro etadi, tizim esa umuman olganda mustahkam muvazanat saqlashga intiladi. Og'tina xilq-atvor oila muammolarining belgisidir. Umuman olganda, belgi olandi buzilishdan va odatiy muvazanati saqlab qolishga xizmat qiladi. Masalan, o'simning g'yohvandlikka tobeltgi ota-onani aqaratishdan saqlab qoladi, chunki ota-ona bu vaziyatda real xavf bilan kurashish uchun birlashadilar.

Simprom tashuvchi aniqlangan bemor deb belgilanadi. Simpromatik xilq-atvor quyidagi belgilar bilan tavsiflanadi:

- u oila a'zolariga qat'iq ta'sir qiladi;
- simprom tasodifiy va uning tashuvchisi tomonidan nazoratga bo'ysunmaydi;
- simprom oila a'zolar tomonidan mustahkamlanadi va qo'llab-quvvatlanadi;
- simpromatik xilq-atvor oilaviy jaraotning ishtirokchilariga psixologik foyda kelmaydi.

Umuman, to'rtlangan klinik va ta'riba talimotlariga qaraganda, deviant harakatlari va qanagadir aniq omil yoki harakat o'tasida to'g'ri bog'liqlik yo'qilgini talmin qilish mumkin. Odatda, shaxsning og'tina xilq-atvori bu - ijtimoiy xilq-atvotning mustahkam shakli, o'zaro bog'liq omillar - shartlar va psixologik sabablarning delemnlashgan tizimidir.

Tobelik xilq-atvotning aqarigan omillarini talhli uchun ishchi sxema shaklida tasavvur qilish mumkin. Ushbu sxema shaxsning eng zaif nuqtalarini o'z vaqtida aniqlab olishga imkon betadi, ular bir vaqtda yuq muammoli xilq-atvotning ham sabablari, ham stabilizatorlari bo'lishi mumkin.

НОСТАНДАРТ ЕЧИМ ЙЎЛИГА ЭГА БЎЛГАН МАСАЛА-

ТОПШИРИКЛАР

Косимов Ф.М.— БухДУ катта ўқитувчиси,
Юсуфзода Ш.— БухДУ магистранти

«Ностандарт» сўзи «стандарт бўлмаган» сўз бирикмаси билан эквивалент бўлиб, амалиётда кўп учрайди. «Ўзбек Миллий Энциклопедияси»да стандарт нобраси кўндаларча талкин қилинади: «стандарт (инг. Standart — метр, намуна, ўлчам) — кенг маънода бошқа объектларни таққослаш учун дастлабки объект деб қабул қилинган намуна, эталон, модель».

«Ўзбек тилининг изоҳли дугати»да стандарт сўзининг 2-кўчма маъноси «бир қоллидлати», «шаблон» маъноларини англатиши, «ностандарт» - стандартта

мас келмаслик, стандартдан ташқари деган маъноларни билдириши қайди этилган.

Масалалар ечим жараёнида ҳам «стандарт» (қоллидлати) ва «ностандарт» иборатларини ишлатмайиз. Бошланғич синф математика дарсқиларидати аксарият, кўнчилиқ масалалар стандарт ечим йўлига эга масалалардир. Яъни берилган масала қайсибир тур (тип)га ташуқли бўлиб, унинг ўзинга хоё белгиларига кўра ечим йўли мавжуд. Масалан, сонга йвниндини кўшишга допр ёки сондан йвниндини айирришга допр масалаларнинг ечим йўллари аннқ қойда (хоёса)га бўйсунмайди. Бундай масалаларнинг ечим усуллари турлича бўлган тақдирда ҳам масала тури (типи)га қараб ечим усуллари аннқ йўл-йўрик (қойда)га кўра бақариллади.

Ностандарт ечим йўлига эга бўлган масала-топшириқларда эса бирор аннқ йўл-йўрик асоёида ечим изланмайди, белки масала мазмунидан келиб чиқиб, масаланинг «аннтра», «оригинал» ечим йўли изланади. Унинг ностандартлиги ҳам шу ерда.

Бундай ўқув топшириқларнинг афзаллиги шуьдаки, у ўқувчининг мангикий тафаккурини ўстиради, мустақил фикр юртглиш кўникмасини тарқиб топтиради, математика фанига бўлган қизиқшини оширади, масала ечимини излаш жараёнидати қийинчилик, машаққатларга бардош билан қараш туй'усини, мақсадга интиллишник, сабр-матонатлик, топқирик қабл хислатларини тарбиялаш вазифасини бақаради.

Бошланғич синф математика дарслиқларида 23 та шуьндай мазмунидати (ностандарт ечим йўлига эга бўлган) масала-топшириқлар учрайди. Бу бутун бошланғич синф математика дарслиқларидати ўқув топшириқларнинг 0,05 % инни ташқил этади.

Албатта, бошланғич синф ўқувчисини бундай масала-топшириқлар билан таништириб бориш, амалиётда учрайдиган «ностандарт» кўринишдати топшириқларни бақара биллишга ундайди. Ўқувчи мустақил фикрлаб, ўзининг ечим йўлини кўнлаб масалани ечади, топган ечим вариантлардан завқанади. Бу эса ўз навбатидати бошланғич синф ўқувчисининг ижодий фаоллиятини ривож топишига қатта ёрдам беради.

Ностандарт масалаларни маълум гуруҳларга ажратиб бўлмаганидек, ностандарт ечим йўлига эга бўлган топшириқларни ҳам таснифлаб бўлмайди. Шу сабабли ностандарт ечим йўлига эга бўлган топшириқлар намуналарини келтириш мумкин.

Ўқувчининг айрим геометрик шаклларни чизиши билан боғлиқ қуйдлати топшириқни қараймиз:

1-топшириқ: қаламни дафтardan узаман Холда бир чизикдан икки марта ўтмаслик шарти билан

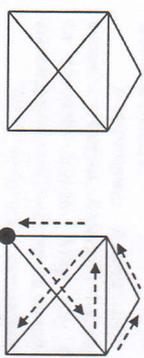
а) учбурчак; б) тўртбурчак; в) битта диатоналли тўртбурчак г) икки диатоналли тўртбурчак д) очик конверт кўринишидати геометрик шаклларни чизинг.

Бу топшириқ тарққибдида 5 та топшириқ бўлиб, улар маълум тизимни ташқил қилди, олдиндан мураккабга қараб топшириқлар келтирилган. 1 синф ўқувчисидати чизгич ёрдамидати маълум узунлиқдати кесмаларни чизиш, учбурчак томонларини чизгич ёрдамидати ўлчаш қабл кўникмадар тарққиб топгач, ўқувчини

дасглаб варакда (бир тўғри чизикда ётмаган) 3 та (·) ни белгилашни (бу ишнинг ўқитувчи досада бажариб кўрсатлади), белгиланган нукталарни чизиб билан кетма-кет туташтириб, учбурчак ясашни ўргатади. Ҳукувчида учбурчак ясаб малакеси хосил бўлгач, энди ўқувчи чизиб чизилган варакда 3 та (·) ни белгилашни ва уларни кетма-кет кесма-кет ёрдамда (каламни варакдан узмастан) туташтиришни ўргатади. Бу ерда ўқитувчи ўқувчидан учбурчак чизаётган пайтда қайси нуктадан бошладан қатъий назар, шу уч нуктадан ўтувчи учбурчак чизиб мумкинлигини айтиши жоиз. Текис кочоз варакда учбурчакни чизиб билан (каламни варакдан узмастан холда) ўқувчи, варакда (дасглаб иложи борича қатқили варак олингани мақсадга мувофиқ) тўғри тўртбурчакни муштакли равишда (каламни варакдан узмастан холда) чиза олади. Бу топшириқни бажаришда қийналган ўқувчига ўқитувчи топшириқни бажаришга донр кўрсатма бериши мумкин: «Варакда 4 та нуктадан шундай белгилашники, 2 тадан нукталар бир каторда ва 2 тадан нукталар бир сатрга тўғри келсин. Бу нукталардан бирта қалам қўйиб, қаламни дафтардан узмастан иккинчи нуктаси билан тўғри чизик бўйича туташтир, яна уни 3-нукта билан туташтир ва яна қўлни узмастан холда 4-нукта билан туташтир».

Ушбу топшириқ таркибидаги в), г), д) топшириқларини бажариш, ўқувчи билан аниқ, малака ва кўникмаларни талаб қилади. Дасглаб ўқитувчи тўғри тўртбурчак «диагонали» тушуначасини ўқувчига тушултириши шарт. Бу ерда «диагонал» тушуначасининг ошқор таърифи келтирилмайдиган. Тўғри тўртбурчакнинг 1- ва 3-учларини (ёки 2- ва 4-учларини туташтирувчи) тўғри чизик кесмаси шаклида ошқормас таъриф бериш мумкин. в) топшириқ – бир диагонали тўртбурчак (қаламни дафтардан узмастан холда ҳамда бир чизик устидан 2 марта ўтмаслик шарти билан) чизиб топширининг 2-синф ўқувчилари муштакли бажара олишади. Бу шаклни чизилинган тўғри вариантлари борлигини ўқитувчи таъкидлаб ўтиши жоиздир. Чунки тўртбурчакнинг қайси учидан бошлаб қалам хох тўртбурчак томони бўйича, хох диагонали бўйича юритилса, албатта сўралган шаклни чизиб бўлади. г) топшириқ – 2 синф ўқувчилари учун муаммоли топшириқ бўлиб хисобланади. Чунки, ўқувчи ҳар қанча уринмасин топшириқ шарти бўйича икки диагонали тўртбурчак чиза олмайди. Бу топшириқ ечимли топшириқ эмас, яъни қаламни дафтардан узмастан холда бир чизикдан 2 марта ўтмасдан иккита диагонали тўртбурчак чизиб бўлмайди. Бу ерда шу нарсага таъкидлаш жоизки, «Ечинб бўлмайдиган (ечимга эта бўлмаган) топшириқларни бошлангич синф ўқувчиларига бериш мумкинми?» деган саволга айрим методистлар «Бериш мумкин эмас» дейишса, айримлари, «ечимга мумкин» деган фикрларини билдирган. Тажриба шуни кўрсатадики, «ечимга эта бўлмаган топшириқларни мухокама қилиб, уни ечинб бўлмаганини кўрсатиш бу топшириқни тўғри ҳал қилишнинг бир йўлидир. Бошлангич синфдаги ўқувчи бундай мазмундаги ижодий топшириқларни бажариши натижасида уларда қисман изланувчанлик, топшириқ, хатони тола билан, муштакли фикр юритиб ҳулоса чиқара олиш каби кўникмаларнинг шаклланишига ёрдам беради. д) топшириқни бажаришда ўқитувчи 2-синф ўқувчиларига «очик квадрат» шаклидаги геометрик фигурани кўрсатади (1-чизма). Шу шаклни ўқувчи дафтаридан чизиб керак (шаклни чизиб шартга кўра). Шаклни турли вариантларда чизиб мумкин. Шу вариантлардан

бирортасини ўқитувчи ўқувчилар муштакли топшириқни бажаришгандаридан сўнг тавсия қилиши мумкин (Масалан, 2-чизма).

Бундай топшириқларни бажариш орқали ўқувчиларнинг геометрик шакли ва нақшларини тўғри ва аниқ чизиб кўникмалари таркиб топиши билан бирга уларнинг ақлий, ижодий фаоллиги ривожланади.

2-топшириқ: қандай бир хил сонларнинг йингилдиси шу сонларнинг кўпайтмасига тенг бўлади?

Иккинчи синф ўқувчиларига бериладиган бу топшириқ ечими икки вариантда бўлади:

$$2+2=2 \cdot 2 \quad 0+0=0 \cdot 0$$

Ностандарт ечим йўлига эта бўлган масала-топшириқларнинг бир кўриниши бу математик ребуслардир. Дарс жараёнида математик ребуслардан фойдаланиш ўқувчиларнинг математика фанига бўлган қизиқлигини оширади, ўқувчи тафаккурини ривожлантиради. Бундай топшириқларни ўқувчилар иштиёк билан бажаришади.

3-топшириқ:

$$a) \quad ****+1=*****$$

Тўрт хонали сонга 1 ни қўшсак, беш хонали сон хосил бўлади. бу факатгина $9999+1=10000$ бўлганда бажарилади.

$$б) \quad Фут+бол=ўйин \quad (765+324=1089)$$

Бундай топшириқлар нафақат ўқувчиларнинг хисоблаш малака ва кўникмаларини ривожлантиради, балки хисоблаш учун зарур мағнавий фикрлаш ва хисоблашдаги қонуниятни аниқлаш кўникмасини таркиб топтириш учун ҳам хизмат қилади.

Стандарт ечим йўли билан баъзи топшириқларни бажаришда ўқувчи жуда кўп амалларни бажаришга тўғри келади. Ностандарт ечим йўли билан топшириқ тез бажарилши мумкин.

$$4\text{-топшириқ: } Хисобланг: a=100 \cdot 99+98 \cdot 97+ \dots +4 \cdot 3+2 \cdot 1$$

Ушбу топшириқни бажаришда қуйидагича мухокама юритамиз: $100 \cdot 99=1; 98 \cdot 97=1; 96 \cdot 95=1; \dots; 4 \cdot 3=1; 2 \cdot 1=1;$

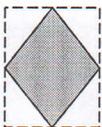
Демак, жупт сонлардан унча қўшни бўлган тоқ сонлар айрилишти. Ҳар бир айрма 1 та тенг. Бундай айрималар (100·2) та бўлади. Ифода қиймати $1 \cdot 50=50$ га тенг бўлади.

Кўнбурчак бурчакларини кесганда хосил бўладиган янги геометрик шаклдаги бурчакларини топшига донр топшириқлар ҳам ностандарт ечим йўлига эта бўлган топшириқлар жумласига кирди. Шундай топшириқ намуналарини келтирамиз.

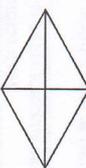
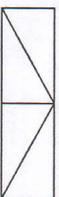
5-топшириқ: а) Учбурчакнинг бир бурчаги кесиб олинди (тўғри чизик бўйича) Хосил бўлган шаклда нечта бурчак қолди?

«Ўқувчи кўпинча «кесиб олинди», «қолди» каби сўзлар иштирок этган стандарт масалаларни еча туриб айриш амалини ишлатида. Аммо бу топширик ечимини топишда айриш амалидан эмас, балки кўлиш амалини қўллаб топширик жавобини тонамиз. Учбурчак бир учи тўғри чизик бўйлаб кесилса, ҳосил бўлган шаклда тўртта бурчак бўлади.

б) «Квадрат учларини тўғри чизик бўйлаб кесилса, қандай шакл ҳосил бўлади?» деган топширик ўқувчи дан мустақил фикр юритишни талаб қилади. Бу топшириikka ягона битта жавоб бериб бўлмайди. Чунки квадрат учлари қандай кесилишга боғлиқ бўлади.

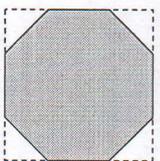
1) Агар квадрат учлари бир хилда квадрат учдин бошлаб квадрат томонининг ярминча тенг масофада кесилса, яна квадрат ҳосил бўлади (3-чизма). Ушбу топширикни иккинчи синфнинг охирги чоратида, «шаклнинг юзи» деган мавзу билан таништар, берилса масалага мувофиқ бўлади. Шу ерда ўқитувчи берилган топшириikka кўшимча қуйидаги топширикни илова қилиши мумкин: «Ўқувчилар кесиб олинган квадрат учларидан қандай шакллар тузишнинг мумкин? Тузилган шакл юзи ҳақида қандай хулоса чиқара оласиз?» Бу саволлар ўқувчи учун муаммоли саволлар бўлиб, бевосита амалий мазмундаги топширикни

бажаришларини тақозо этади. Ҳар бир ўқувчи яққа тартибда ушбу топширикни бажариб, 4 та кесиб олинган квадрат учлари (тўғри бурчакли учбурчаклар)дан турли кўринишдаги геометрик шаклларни тузилади. Бирини тўртбурчак (4-чизма) тўзса, яна бири квадрат (5-чизма), бошқаси эса параллелограмм (6-чизма) каби шакл ва нақшларни тузилади.

Ўқувчи дар тузган шаклларни кўздан кечирган ўқитувчи 5-чизма яъни тўртта учбурчакдан тузилган квадратга барча ўқувчилар диққатини жалб қилиб, бу учбурчаклар ёрдамида тузилган квадрат билан квадратдан қирқиб олингандан кейин қолган квадрат юзини таққослашни сўрайди. Ўқувчилар уларни устма-уст жойлаштириб, тенг юзали эканлигини пайкашади.

2) Агар квадрат учлари бир хилда квадрат учидан бошлаб, квадрат томонининг ярмидан камроқ масофада кесилса, 8 бурчакли геометрик шакл ҳосил бўлади (7-чизма).

Шу ерда ўқитувчи квадратни дастлаб бир марта энгга қараб, сўнгга ҳосил бўлган тўртбурчакни бўйига қараб бўклиб, яна квадрат ҳосил бўлгач, квадрат (4 та устма-уст жойлашган)нинг очик бурчагидан квадрат томони ўртасига тенг масофада тўғри чизик бўйлаб кесилса, мунтазам 8 бурчак ҳосил бўлишини ўқувчиларга амалий тарзда кўрсатиши ўқувчининг геометрик нақшларни маълум бўлақларда бўлиш ва турли геометрик нақшлар тузиш кўникмасини таркиб топтириш билан бирга, унинг чизил, бўклиш, қирқиб, кирқиб каби меҳнат таълимита оид маълум ва кўникмаларини оширади.

Квадрат учларини турли тарзда тўғри чизик бўйлаб кесиб натижада турлича геометрик шакллар ҳосил бўлишини амалий тарзда кўриб чиқиш мумкин бўлади.

7-топширик: Акмап кўп қаватли уйда яшовчи амаксининг уйига меҳмонга борди. Амакиси 4-қаватга яшайди. Иккинчи қаватга кўтарилишга 24 та зинани санади. Агар ҳар бир қаватдаги зиналар сони тенг бўлса, у амаксининг уйига неча зинани бошиб ўтди?

Ушбу топширик ечимининг ностандартлиги шу ердаки, ўқувчи биринчи қаватдан кўтарилаётган Акмапнинг 4-қаватга 24 тадан 3 марта (4 марта эмас!) бошиб ўтганини билиши керак. Жавоб $24:3=72$ (зина)

8-топширик: Устalar 350 м масофада телефон симёточларини ўрнатиш топширинини олишди. Ҳар 50 м масофада битта телефон симёточ ўрнатилади. Агар ҳар битта симёточни ўрнатиш учун 45 минут вақт сарфланса, устalar бу ишни қанча вақтда бажаришган?

Ушбу топширикни бажаришда айрим ўқувчи дар $350:50=7$ (та) симёточ, $45 \cdot 7=315$ (минут) вақт сарфланди деб айтишади. Бу топширикнинг ностандарт ечим йўлига эга эканлиги шундаки, 350 м масофада ҳар 50 м та биттадан қилиб, симёточ ўрнатиладиган бўлса, 8 та симёточ керак бўлади. Демак масала ечими: $45 \cdot 8=360$ (минут)=6 соат вақт керак бўлади.

9-топширик: Ўнликдаги рақами бирлиқдаги рақамидан катта бўлган барча икки хонали сонларни ёзиш.

Ушбу топширикни 3-синф ўқувчиларига бериш мумкин. Бу топширик ўқувчиларга қизиқиш уйғотади, чунки топширик ечими кўп қийматли. Ўқитувчи ўқувчилардан энг қичик икки хонали сон ва энг катта икки хонали сонларни ёзишни талаб қилади. Ўқувчилардан бирортаси доскага чизиб энг қичик икки хонали сон 10, энг катта икки хонали сон 99 ни ёзади. Шундан сўнг ўқитувчи ўқувчи дарга кўшимча савол бериб: «Энг катта икки хонали сон 99 экан, ундан олдинги сон неча?» (98). Ўнлик хонадаги ва бирлик хонадаги рақамларни таққосланг (9=8). Бу сон берилган топширик шартини бажарадими? (Ҳа). Энди топширикни бажаринг. Ўқувчилар мустақил фикр юритиб, тузиладиган икки хонали сонда ўнликлар хонасида 9 рақами турса, бирликлардаги барча рақамлар (9 дан таш=ари) 9 дан қичик. Демак, 9 ва қолган рақамлардан фойдаланиб сонлар тузамиз: 98; 97; 96; 95; 94; 93; 92; 91; 90.

Ўнликлар хонасидаги рақам 9, билан сонлар тузилгач, энди икки хонали соннинг ўнлик рақами сифатида 8 танланади ва бирик рақамлар 8 дан қичик бўлган сонлар танланиб, сонлар тузилади: 87; 86; 85; 84; 83; 82; 81; 80.

Ўқувчилар бундай сонни тузиш қонуниятини ўрнатгач, синф ўқувчиларини турмушларга бўлиб, бир турмуш ўқувчи дар билан ўнлик хонадаги рақам 7 билан, иккинчи турмуш ўқувчилари ўнлик рақами 6 билан, учинчи турмуш ўқувчилари ўнлик рақами 5 билан юқоридagi шартни қаноатлантирувчи сонлар тузилади. Масалан,

- 76; 75; 74; 73; 72; 71; 70
- 65; 64; 63; 62; 61; 60
- 54; 53; 52; 51; 50

БОЛТАЕВА З.З. Влияние воспитательной работы на образовательный процесс и формирование личности студентов	341
ДУМАЕВ Н.З. Коринг хилд-аѳот – шахс мошашувининг мућим омил сифатида	343
КОСИМОВ Ф.М., КОСУФЗОДА Ш. Ностальдарт ечим йўлига эва бўлган масала-тошриқлар	345
ЕЛБАЕУЕВА I.S. Мактаб ички босқиратчи тизимида таћватлик услуби ва маданияти	351
ИБРАГИМОВ М.Б. Сергом турмуш тарзини тащкил этишида спорт ва жисмоний тарбия аћамияти	353
QOSIMOVA M.M., NAKIMOVA M.N. Voshlang'ich sinf o'quvchilarini geometrik materiallar bilan ta'minlash usullari	355
РАЖАБОВ О.И. Таълим тизимида педагогик методларнинг ўрни	357
AVEZOVA G.N., SUBHONOVA X. O'qituvchi pedagogik faoliyatini tizimida pedagogik qobiliyat namomosi	359
МАХМУДОВА З.М., НАЗАРОВА М.М. Таълим ва тарбия жараянида психологик хавфсизликни таъминлашнинг ўзига хос хусусиятлари	360
МУРОДОВА М.Х. Укув жараянида талаба-ёшларни тарбиялашнинг усули ва воститлари	362
МУРОДОВА М.Х. Баркамол инсонни тарбиялаш - мустаккиl Ўзбекистон Республикасининг бош мақсади	364
НАГМИДДИНОВА К., ДО'СТОВА Д. Касб-һунар та'лимини tashkil etishning аутим хусусиятлари	366
АБДУЛЛАЕВ С.С. Педагогические взгляды классиков – художников на вопросы обучения изобразительному искусству	367
АДИЗОВА Х.Р. Булок шарк алломадларининг илмий мероси	371
ХАУТОВ О.И. Малака oshirish tizimida jismoniy tarbiya	372
ХАУТОВ О.И. Sportshining imshirish tili tarbuocharlik	374
ЭРГАШЕВА Н.М. Касб – хунар коллежларида таълимни тащкил этишида лабаратория методидан фойдаланишнинг ўзига хос хусусиятлари	376
САДИМОВ Ғ.М., ТУРСУНОВ О. Жисмоний тарбия дарсларида касб - хунар коллежлари ўқувчиларига табақали - индидуиуал ёндашиш	377
НУРУЛЛАЕВ Ф., НУРУЛЛАЕВА Н. Ёшларда фукаротлик маданиятини шакллантириш омиллари	379
МАДРИМОВ Б., КАРИМОВ О., РАХМАТОВ Н. Алишер навоийнинг мусликий – маърифий қарашларида инсонпарварлик тоъси	381
ДАВРОНОВ И.Э., ЖУРАЕВ Б.Т. Акмеологический подход учителя в новых условиях развития педагогики	382
УМАРОВ Б.Ж. ДАВРОНОВ И.Э. Замолавий ўқитувчи шахсида коммуникатив маданиятни шакллантириш	385
ҒУЗИЕВА У. Булажак ўқитувчиларда касбий билим ва кўникмаларни шакллантириш	388
БОТИРОВ Ж.С. Таълим мазмунини белгиловчи омиллар	389
УМАРОВ Б.Ж. Инновацион ёндашув асосида илмий-педагогик кадрлар тайёрлашнинг ўзига хос хусусиятлари	391
ШОМУРДОВ О.Н. Акмеологик ёндашув асосида ўқитувчининг инновацион фаолияти	393
КўЛДОШЕВА З.Х. Шарк мутафаккирлари ва файласуфларининг илмий меросидан таълим - тарбия жараянида фойдаланиш	395
ХАЛИДОВА Ш. Таълимда инновацион ёндашув	396
РАХМАТОВА Н. Педагогик фаолиятнинг айрим жиҳатлари	398

МУҲАММЕДОВА Ш. Узулқиз таълим тизимида дарс беришнинг асосий хусусиятлари	401
РАҲИМОВА М. Тарбияда жараянида интeрфeол методлардан фойдаланиш	402
ИМОМОВ М.Ш. ўқувчиларнинг касбий маданиятини шакллантиришида педагогик технологияларнинг зарурати	404
РАҲИМОВ Н.К. Урта махсус касб-хунар таълими муассасалари 1 курсида ўзбекистон тарихини ўрганиш жараянида махаллий материаллардан фойдаланиш усуллари	406
НАЗАРОВА Б. Узулқиз таълим тизимида замонавий илмий - педагогик кадрлар тайёрлаш масалалари	409

**“ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС, КАСБ-ХУНАР ТАЪЛИМ
ТИЗИМИДА КАЙТА ТАЙЁРЛАШ ВА МАЛАКА
ОШИРИШНИНГ МОДЕРНИЗАЦИЯЛАШГАН ДИДАКТИК
МУҲИТИ”**

педагогика фанлари доктори, профессорлар К.З.Зарипов ҳамда
О.Р.Розиковларнинг хотирасига бағишланган Республика илмий-
назарий конференцияси материаллари тўлими

2017 йил 14-15 апрел

II

“Садриддин Салим Бухорий” МЧЖ босамхонасида чоп этилди.
Адади 150 нухса. Буғуртма №25. Ҳажми 420 бет. 2017 йил.